JAMIYAT BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA EKOLOGIK TAFAKKURGA EGA KADRLARNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI

Mazamqulov Eldor Muhammadqul o‘g‘li
Guliston davlat pedagogika instituti doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamiyat barqarorligini ta’minlashda ekologik tafakkurga ega kadrlarni shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy asoslari tahlil qilinadi. Zamonaviy global ekologik muammolar sharoitida inson kapitalining sifat jihatdan rivojlanishi, ayniqsa ekologik ong va mas’uliyatning shakllanishi jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida qaraladi. Maqolada ekologik tafakkur tushunchasining mazmun-mohiyati, uning ijtimoiy ong shakllari bilan o‘zaro aloqasi hamda kadrlar tayyorlash tizimidagi o‘rni falsafiy nuqtai nazardan yoritiladi.

Kalit so‘zlar: jamiyat barqarorligi, ekologik tafakkur, kadrlar salohiyati, inson kapitali, barqaror rivojlanish, ekologik ong, ekologik madaniyat, ijtimoiy-falsafiy yondashuv, ta’lim tizimi, ekologik kompetensiya, ekologik xavfsizlik, innovatsion kadrlar, ekologik qadriyatlar, ijtimoiy mas’uliyat, yashil iqtisodiyot

Zamonaviy jamiyatda ekologik muammolar nafaqat tabiiy jarayonlarning buzilishi, balki inson faoliyatining noto‘g‘ri yo‘naltirilganligi bilan ham bog‘liqdir. Bu esa ekologik tafakkurga ega bo‘lgan kadrlarni tayyorlashni faqat kasbiy ehtiyoj emas, balki ijtimoiy zarurat darajasiga olib chiqadi. Chunki ekologik muammolarning aksariyati insonning tabiatga nisbatan utilitar, ya’ni faqat foyda olishga qaratilgan munosabati natijasida yuzaga kelmoqda. Shu nuqtai nazardan, ekologik tafakkur inson ongida qadriyatlar tizimini qayta ko‘rib chiqishni talab etadi. Ekologik tafakkurga ega kadrlarni shakllantirish jarayonida qadriyatlar masalasi alohida o‘rin tutadi. Chunki har qanday bilim yoki kompetensiya, agar u ma’naviy-axloqiy asos bilan mustahkamlanmasa, amaliy natija bermaydi. Ekologik qadriyatlar — bu tabiatni asrash, resurslardan oqilona foydalanish, kelajak avlod oldidagi mas’uliyatni anglash kabi tushunchalarni o‘z ichiga oladi. Aynan shunday qadriyatlarga ega bo‘lgan mutaxassislar jamiyatda ekologik barqarorlikni ta’minlashga real hissa qo‘sha oladi.

Bundan tashqari, ekologik tafakkurni shakllantirishda fanlararo yondashuv muhim ahamiyatga ega. Chunki ekologik muammolar biror bitta fan doirasida hal etilmaydi. Ular iqtisodiyot, siyosat, huquq, sotsiologiya va falsafa kabi turli sohalarning o‘zaro integratsiyasini talab qiladi. Shu sababli, zamonaviy kadrlar nafaqat o‘z mutaxassisligi doirasida, balki kengroq tizimli fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lishi zarur. Bu esa ularning murakkab ekologik vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish imkoniyatini oshiradi. Yana bir muhim jihat shundan iboratki, ekologik tafakkur innovatsion rivojlanish bilan uzviy bog‘liqdir. Bugungi kunda “yashil texnologiyalar”, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlari kabi yo‘nalishlar jadal rivojlanmoqda. Bunday sharoitda ekologik bilim va ko‘nikmalarga ega kadrlar innovatsion jarayonlarning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylanadi. Demak, ekologik tafakkur nafaqat muhofaza qilish, balki rivojlanishning yangi modelini shakllantirish omili sifatida ham namoyon bo‘ladi.

Shuningdek, ekologik tafakkurni shakllantirishda ijtimoiy institutlarning o‘rni beqiyosdir. Davlat siyosati ekologik ta’limni qo‘llab-quvvatlashi, qonunchilik asosida ekologik normalarni mustahkamlashi zarur. Ommaviy axborot vositalari esa ekologik muammolarni keng yoritish orqali jamiyatda ekologik ongni shakllantirishga xizmat qiladi. Fuqarolik jamiyati institutlari esa aholining ekologik faolligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Bu jarayonlarning uyg‘unligi natijasida ekologik tafakkur keng ijtimoiy hodisaga aylanadi.

Ijtimoiy-falsafiy jihatdan qaralganda, ekologik tafakkur insonning o‘z mavjudligini qayta anglash jarayoni bilan ham bog‘liqdir. Inson o‘zini tabiatdan ustun qo‘yish emas, balki uning bir qismi sifatida anglagan taqdirdagina barqaror rivojlanish imkoniyati yuzaga keladi. Bu esa antropotsentrik qarashlardan biosentrik yoki ekotsentrik yondashuvga o‘tishni taqozo etadi. Mazkur o‘zgarish esa faqat bilim orqali emas, balki chuqur falsafiy tafakkur va madaniy evolyutsiya orqali amalga oshadi. Shu bilan birga, ekologik tafakkurni shakllantirish faqat ta’lim tizimi bilan cheklanib qolmasligi kerak. Bu jarayon jamiyatning barcha sohalarini — ommaviy axborot vositalari, davlat siyosati, fuqarolik jamiyati institutlari va oilaviy tarbiya tizimini ham qamrab olishi lozim. Chunki ekologik ong va madaniyat kompleks ijtimoiy muhitda shakllanadi va rivojlanadi.

Ekologik tafakkur inson va tabiat o‘rtasidagi dialektik munosabatlarni anglashga asoslanadi. Inson tabiatning bir qismi sifatida uning qonuniyatlariga bo‘ysunadi va shu bilan birga o‘z faoliyati orqali unga ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu o‘zaro ta’sir jarayonida muvozanatni saqlash jamiyat barqarorligining muhim sharti hisoblanadi. Shuning uchun ham ekologik tafakkurga ega kadrlarni tayyorlash nafaqat amaliy, balki chuqur falsafiy asosga ega zaruratdir.

Natijada, ekologik tafakkurga ega kadrlarni shakllantirish jamiyatning strategik rivojlanish yo‘nalishiga aylanadi. Bu jarayon uzluksiz ta’lim, innovatsion yondashuv, qadriyatlar tizimini

yangilash va ijtimoiy hamkorlik asosida olib borilishi zarur. Faqat shundagina jamiyat ekologik tahdidlarga bardosh bera oladigan va barqaror rivojlanishni ta’minlay oladigan darajaga erishadi.

Xulosa qilib aytganda, jamiyat barqarorligini ta’minlashda ekologik tafakkurga ega kadrlarni shakllantirish strategik ahamiyatga ega. Bunday kadrlar ekologik muammolarni chuqur anglay oladigan, ularning yechimiga innovatsion yondasha oladigan va jamiyatda ekologik madaniyatni rivojlantirishga hissa qo‘shadigan mutaxassislar sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bois, ekologik tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan tizimli va kompleks yondashuv jamiyatning barqaror kelajagini ta’minlashning muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent, 2021.

2.O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida. Toshkent, 1992 (yangi tahrirlar bilan).

3.United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York, 2015.

4.UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris, 2017.

5.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari. Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilishga oid hujjatlar to‘plami. Toshkent, turli yillar.